

Loppuraportti

Vauhtia viljaketjuun

Hankeaika: 1.4.2020-31.7.2022

Hankkeen toteuttaja: Vilja-alan yhteistyöryhmä VYR ry

Sisällys

1 Hankkeen tavoitteet, niiden toteuttamisen seurantatapa ja käytettävät mittarit.....	2
1.1 Taustaa hankkeelle	2
1.2 Hankkeen toteuttamistapa, toteuttaja ja niiden välinen työnjako	3
1.3. Hankkeen kohderyhmä.....	3
1.4. Hankkeen tulokset työpaketeittain	3
1.4.1 Hanketoiminnan painopistealueet tavoitteineen	4
1.5 Tavoitteiden seuranta ja seurannassa käytettävät mittarit	6
2 Hankeviestintä	6
2.1 Viestinnän tavoitteet	6
2.2 Viestinnän kohderyhmät	6
2.3 Viestintäkanavat	7
3 Lähteet	7
Liite 1. Hankkeen julkaisut 1.4.2020-31.7.2022.....	8

1 Hankkeen tavoitteet, niiden toteuttamisen seurantatapa ja käytettävät mittarit

1.1 Taustaa hankkeelle

Suomen pelloista 1,1 miljoonaa ha on viljaa (Luke 2019a). Tämä on lähes puolet Suomen peltopinta-alasta. Vaikka viljat ovat näin huomattava osa Suomen maataloutta, on viljatilojen kannattavuus ollut pitkään heikko. Vuonna 2018 viljatilojen kannattavuuskerroin oli 0,4 (Luke 2019b), mikä kertoo viljatilojen taloudellisesta ahdingosta. Kotimaisen viljan hinnan vaihtelut vaikuttavat viljatilojen lisäksi rehujen hinnan vaihteluna kotieläintiloilla, mikä vaikeuttaa tilojen pitkän aikavälin taloudellista suunnittelua. Suomalaisen maatalouden kokonaiskuva talouden tunnuslukujen valossa on hyvin heikko. Maatalouden yrittäjätulo on laskenut trendinomaisesti koko 2000-luvun ajan (Karhinen 2019). Heikko kannattavuus heikentää oleellisesti toimintaedellytyksiä ja vaikuttaa viljelyhalukkuuteen, viljelyyn panostamiseen, investointeihin sekä sukupolvenvaihdoksiin. Maatilojen lukumäärä on 2000-luvulla ollut voimakkaassa laskussa ja samalla osa-aikaisten viljelijöiden osuus on kasvanut (Luke, 2017a; Luke 2017b).

Suomi ja globaalit puitavia kasveja koskevat kysymykset

EU:n yhteinen maatalouspolitiikka on yhä perustana suomalaiselle maataloudelle. Näillä näkymin CAP uudistuksen myötä markkinat ohjaavat yhä enemmän maataloustuotantoa ja yhä suurempi osuus liikevaihdosta on saatava markkinoilta (Arovuori 2020). Näin ollen markkinahintojen, myyntien ajoituksen sekä hintariskien hallinnan merkitys korostuu.

Vuoden 2020 jälkeiseen CAP:iin on kirjattu 9 tavoitetta (European Commission 2019). Tavoitteet taata maanviljelijöille reilu tulo, lisätä maatalouden kilpailukykyä ja tuottajan asemaa arvoketjussa ovat tärkeitä suuria linjoja, joihin myös Suomessa tullaan paneutumaan yhä syvemmin.

Valkuaiskasvit nosteessa – rypsi ja rapsi pulassa

Valkuaiskasveista palkokasvit ovat lisänneet suosiotaan niin elintarvikkeena kuin myös rehuraaka-aineena. Kuluttajista etenkin sekasyöjien keskuudessa nähdään kiinnostusta eläinperäisten tuotteiden vähentämiseen, mikä näkyy proteiinilähteiden monipuolistumisena sekä vaihtoehtojen tarjonnan kasvamisena (Makery 2019). Kotieläinpuolella herneen ja härkämpävun viljelyn lisäämisellä pystytään osittain vastaamaan kotimaisen täydennysvalkuaisen kysyntään, mutta nykyiset tuotantomäärät eivät vielä riitä korvaamaan tuontikasvivalkuaista. Jotta valkuaiskasvit yleistyisivät, tarvitaan koko ketjun panostusta alkutuotannon neuvontaan, tietoisuuden lisäämistä valkuaiskasvien hyvistä agronomista ominaisuuksista, Suomen kasviproteiiniketjun pullonkaulojen selvittämistä sekä ratkaisumallien etsimistä näihin ongelmiin.

Rypsin ja rapsin pinta-alat ovat Suomessa romahtaneet 2006 ja 2010 vuosien huippulukemista (Luke 2019a). Vuonna 2019 rypsisato oli pienin 30 vuoteen ja rypsin ja rapsin tuotanto oli 40 % pienempi kuin vuonna 2018 (Luke 2019c). Kyseisten kasvien hehtaarisatoja ei ole saatu nostettua vuosien

kuluessa, eikä kasvukausien haasteisiin ole pystytty vastaamaan. Öljykasvit ovat yhä tärkeä osa suomalaista ruoka- ja viljelykulttuuria sekä kotieläinten rehuja, joten kotimaisen öljykasvituotannon romahtaminen on erittäin huolestuttavaa.

1.2 Hankkeen toteuttamistapa, toteuttaja ja niiden välinen työnjako

Hankkeessa oli mukana alan toimijoita ja organisaatioita laaja-alaisesti panostuuttajista jalostavaan teollisuuteen, yhteensä yli 51 organisaatiota. Myös tutkimus- ja neuvontajärjestöt olivat hankkeessa mukana. Eri toimijat osallistuivat hankkeen kustannuksiin ja sen ohella hankkeen toimenpiteiden toteutukseen omalla työpanoksellaan.

Hankkeen käytännön asioiden toteutuksesta vastasi sihteeristö, joka toimi pääsääntöisesti kahdella täysiaikaisella työntekijällä.

Hankkeen toteutumisen ohjausryhmänä toimi VYR ry:n hallitus. Vuosina 2020–2021 puheenjohtajana toimi Max Schulman Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto, vuoden 2022 puheenjohtajana toimi Tarmo Kajander Hankkijalta. Ohjausryhmään kuuluivat seuraavat hallituksen jäsenet: Kari Kilttilä, Ilkka Ala-Fossi, Markku Äijälä, Ulf Jahnsson, Pekka Heikkilä, Jaakko Huokkola, Niklas Kumlin, Sari Peltonen, Raimo Rantanen (30.6.2021 asti), Anne Kerminen (30.6.2021 asti), Pirjo Peltonen-Sainio, Ulla Holopainen-Mantila, Minna Oravuo (30.6.2021 alkaen), Heikki Kämäräinen (1.1.2021 alkaen) ja Anna-Kaisa Salovaara (30.6.2021 alkaen). MMM:n edustajana ohjausryhmässä toimi Jukka Virolainen.

Hankkeessa mukana olevien alan toimijoiden antama työpanos mm. ohjausryhmä- ja työryhmätyöskentelyssä oli olennaisessa osassa hanketoimien suunnittelussa ja toteutuksessa. VYR:in tuottamien oppaiden sisällöntuotanto syntyi työryhmän jäsenien ja muiden alan toimijoiden asiantuntijatyönä. Lisäksi tehtiin laajasti yhteistyötä muiden alan sidosryhmien kanssa.

1.3. Hankkeen kohderyhmä

Hankkeen kohderyhmänä olivat vilja-, valkuais- ja öljykasvisektorin toimijat viljelijöistä kauppaliikkeisiin, viljan-, valkuais- ja öljykasvien jatkojalostajiin, neuvonta- ja tutkimussektoriin sekä tuotantopanossektoriin. Maataloustuottajat (sekä kasvinviljelijät että kotieläinsektori) olivat hankkeen ulkoisen viestinnän pääkohderyhmä. Myös maatalous- ja elintarvikealan oppilaitokset ja media hyötyvät hankkeen tietotarjonnasta.

1.4. Hankkeen tulokset työpaketeittain

Vauhtia viljaketjuun -hankkeen päätavoite oli edistää yhteistyötä, kannattavuutta ja läpinäkyvyyttä vilja, valkuais- ja öljykasviketjussa. Kannattavaa vilja-, valkuais- ja öljykasvisektoria tarvitaan elintarvike ja kotieläintuotannon toimialueiden perustaksi. Tieto erilaisista myyntistrategiavaihtoehdoista sekä markkinoilla liikkeellä olevien tuotteiden laadusta ja kysynnästä ovat avaintekijöitä menestyksekkään alkutuotannon varmistamiseksi. Toimintaympäristön muutoksiin reagointi on yritystoiminnassa elinehto, ja näin ollen koko ketjun yhteistyö antaa merkittävää etua alkutuottajasta loppukäyttäjään asti.

Herneen ja härkävavun yleistymiseksi viljelykierrossa tarvitaan tiedon jalkauttamista ja onnistumisista tiedottamista.

1.4.1 Hanketoiminnan painopistealueet tavoitteineen

Hanke toteutettiin poikkeusaikana koronan epidemian ollessa valloillaan. Tämä vaikeutti toimenpiteiden toteutusta.

Työpaketti 1 Markkinaseuranta ja markkinariskinhallinta

Tavoite: Luomuviljasektorin läpinäkyvyyden lisääminen ja markkinariskin hajauttamisen periaatteen ymmärtäminen sekä soveltaminen käytännössä.

Julkaistiin kuukausittain Saksasta luomuviljan hintatietoja kotimaan hintojen vertailukohteeksi.

Luonnonvarakeskus alkoi keräämään yrityksiltä VYR:n kannustamana viranomaiskyselynä puuttuvia luomuviljatietoja kuten käyttötietoja. Tuonti- ja vientitietoja Luonnonvarakeskus ei kysele, eikä näitä tietoja saada myöskään selville tullin ulkomaankauppatilastoista.

Luomuviljaa ostava ja käyttävä teollisuus sekä viljakauppa ei ollut halukas luovuttamaan luomuviljatasearvioita varten tietoja luomuviljan tuonti- ja vientimääristä viranomaistahon ulkopuolisille.

Valitettavasti tilastolainsäädännön tietoturvan takia luomuviljatietoja ei pystytä suuressa laajuudessa julkaisemaan, joten VYR ei pystynyt toteuttamaan samantyyppistä viljatasearvioita luomuviljasta, kun toteutamme tavanomaisesta viljasta. Päädyttiin julkaisemaan kooste toteutuneista ja tilastoon perustuvista luvuista luomuviljan kysynnästä ja tarjonnasta puolivuositain. Julkaistavan koosteen tekemistä jatketaan hankkeen loputtua.

Hanke kokosi koulutuspaketin viljelysopimuksista ja erilaisista myyntistrategioista. Tätä pakettia voivat käyttää neuvojat sekä viljelijät.

Julkaistiin uutiskirjeissä sekä linkitettiin Vyr.fi sivuille Virossa viljojen hintatietoja Itämeren alueen vertailukohteeksi.

Koulutusmateriaalien lisäksi julkaistiin kerran viikossa markkina-analyysi vilja- ja valkuaiskasvien markkinoista sekä laajempi analyysi kerran kuukaudessa.

Suunniteltu olemassa olevan tuotantokustannus excelin levittämisen sijaan, hanke toteutti muutoshakemuksella hyväksytyn Tuotantokustannuslaskurin

Hanke toteutti viljamarkkinoiden toimintaa ja erilaisten tapahtumien vaikutusta kuvaavan keksittyihin skenaarioihin perustuvan pelin. Pelissä käydään kauppaa vanhalla ja tulevalla sadolla, joita voi myydä joko heti päivän hintaan tai kiinnittää myöhempää toimitusta varten. Lopussa pelaaja pääsee vertailemaan omaa tulostaan muihin myyntistrategioihin yksinkertaistetusti.

Työpaketti 2 Viljan laatu ja puhtaus

Tavoite: T2/HT2- ja muiden esille nousevien toksien riskikohtien tunnistaminen. Vaikuttaminen EU-lainsäädäntöön: lainsäätäjille todellista tietoa jäsenmaassa (Suomi osana Pohjoismaita) toteutuneista vierasainepitoisuuksista ja niiden riskeistä.

Laadittiin ja välitettiin eteenpäin komission käyttämässä tilastomuodossa T-2+HT-2 sekä DON-toksiinille ja sen johdannaisille 3-AcDON, 15-AcDON ja DON-3-glukosidille EU:n datan käsittelylle asettamien vaatimusten mukaan. Tilastokäsittelyyn sisältyvät toksiinipitoisuuksien keskiarvot, mediaanit, vaihteluvälit, 90 ja 95 persentiilin arvot. Lisäksi aineistot laskettiin saantilaskelmissa tarvittavien LB-, MB- ja HB-vaatimusten mukaan.

Hometoksiiniseurantaan otettiin mukaan DON-3-glukosidin seuranta.

Ruokavirasto siirtää vuosien 2020–2022 sadosta teetetyn hometoksiiniseurannan tulosten tiedot hankkeen rahoituksella EFSA tietokantaan. Myös kauppamylyjen yhdistyksen teettämän ruisjauhonäytteiden ergotalkaloidi tiedot siirrettiin EFSA:lle.

Teetettiin Ruokavirastolla 20 ruisnäytteen erästä ergotalkaloidien multimenetelmällä niiden analysointi sekä siirto EFSA tietokantaan. Luonnonvarakeskuksella teetettiin tuloksista korrelaatioanalyysi.

Valtakunnallisesti toimijoilla ei ollut riittävää T2/HT2-toksiinien esiintymisdataa, jotta olisi voitu tehdä kauran kestävydestä lajikekohtaista vertailua.

Työpaketti 3 Valkuais- ja öljykasvisektorin kehittäminen

Tavoite: Kasvattaa valkuais- ja öljykasvien tuotantomääriä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Toteutettiin öljykasvihuoneentaulun päivitys sekä syysöljykasvien huoneentaulu. Tehtiin kuukausitasolla öljykasvimarkkinasta seurantaa ja uutisia aiheesta.

Hankkeen puitteissa pyrittiin toteuttamaan valkuaiskasvitase, mikä sisältäisi herneen, härkäpavun sekä rypsin ja rapsin. Hankkeesta rahoitettiin Luonnonvarakeskuksen tietojen keruun perustaminen, mutta valitettavasti tietoja ei tietosuojasyistä pystytty julkaisemaan taseen tarvitsemassa laajuudessa. Osa tiedoista julkaistaan nyt Luken kotisivuilla. VYR keräsi hankkeen puitteissa yhteen julkaistut tiedot ja tulee päivittämään tätä koostetta vielä hankkeen loputtua.

Tehtiin sihteeristön omana työnä ulkopuolisen ostopalvelun sijaan Selvitys: Kotoisten palkokasvien käyttö elintarviketeollisuudessa sekä ruokapalveluissa

Teetettiin selvitys Itämeren alueen öljy- ja proteiinikasvien markkinatilanteesta, markkinarakenteesta sekä ennusteen sektorin keskipitkän aikavälin kehityksestä.

Pyrittiin järjestämään muiden valkuais- ja palkokasvitoimijoiden kanssa työpajoja ja keskustelufoorumeita valkuaiskasviketjun yhteistyön edistämiseksi. Huomattiin, että hyvin moni toimija tekee samoja asioita ja päällekkäisyyksiä on vaikea välttää. Tehtiin yhteistyötä mm. Proteiiniklusterin ja Ground for Growth toimijoiden kanssa palkokasvien ja -jalosteiden tuotantomäärien lisäämiseksi.

Järjestettiin työpajat mm. kasvukauden kuulumisista valkuaiskasveilla 9.11. ja 13.11.2020 ja valkuaiskasvihankkeiden yhteistapaaminen 7.9.2020. Vuoden alkuun 2022 suunniteltiin Proteiiniklusterin ja Vauhtia Viljaketjuun -hankkeen yhteistä työpajaa alkutuotannon ja teollisuuden tarpeista, mutta se peruuntui pitkän sairausjakson takia.

Tehtiin videot herneen ja härkäpavun viljelystä.

Työpaketti 4 Vuorovaikutuksen lisääminen vilja, valkuais- ja öljykasviketjussa

Tavoite: Tavoittaa useampi viljelijä ja lisätä vuorovaikutusta puitavien kasvien arvoketjussa. Keskeisen tiedon kokoaminen ja jalkauttaminen peltokasvisektorin sopeutumisesta ja mahdollisuuksista ilmastonmuutoksen hillitsemisessä.

Työpaketti 4

Pidettiin luomuviljawebinaari 27.10.2020, Viljawebinaari 17.2.2021, Webinaari maan kasvukunto, pellon vesitalous ja täsmäviljely 17.11.2021 ja Viljelijäseminaari 16.3.2022

1.5 Tavoitteiden seuranta ja seurannassa käytettävät mittarit

Hanketoimien edistymisestä raportoidaan VYR ry:n hallitukselle (ohjausryhmä) säännöllisesti ja Ruokavirastolle vuosittain hankeohjeen mukaisesti.

Hanketoimintaa seurattiin myös erilaisilla mittareilla, joista osa on tarkkaan/numeerisesti mitattavissa ja osasta saadaan muita tietoja toimenpiteiden kehittämiseksi.

1. verkkosivujen kävijämäärää oli hankkeen loppuessa 30 päivän aikana 9,9 tuhatta. Uutiskirjettä, jonka avulla hankeviestintää tehdään, oli tilattu hankkeen loppuessa 2062 kpl.
2. verkkosivuilla julkaistujen hankkeeseen liittyvien uutisten ja nostojen lukumäärää 73 kpl
3. hankkeessa julkaistujen materiaalien lukumäärää 20 kpl
4. hankkeessa järjestettyjen tilaisuuksien lukumäärää 10 kpl
5. Sosiaalisen median kanavien seuraajamäärä
 - a. Facebook 1200 seuraajaa
 - b. Twitter 1666 seuraajaa
 - c. Instagram 662 seuraajaa

2 Hankeviestintä

2.1 Viestinnän tavoitteet

Viestinnän tavoitteena oli tiedottaa ja viedä käytäntöön hankkeen tuloksia sekä lisätä hankkeen näkyvyyttä.

2.2 Viestinnän kohderyhmät

Viestinnän kohderyhmänä olivat vilja-, valkuais- ja öljykasvisektorin toimijat viljelijöistä kauppaliikkeisiin, viljan-, valkuais- ja öljykasvien jatkojalostajiin, neuvonta- ja tutkimussektoriin sekä tuotantopanossektoriin. Maataloustuottajat (sekä kasvinviljelijät että kotieläinsektori) olivat

hankkeen ulkoisen viestinnän pääkohderyhmä. Maatalous- ja elintarvikealan oppilaitokset ja media hyötyvät hankkeen tietotarjonnasta.

2.3 Viestintäkanavat

Hankeviestintä keskittyy sivustolle www.vyr.fi. Kaikki hankkeessa tuotetut materiaalit, tiedotteet, uutiskirjeet ja muut uutisjutut julkaistaan näillä sivuilla. Hankeviestintää tehtiin myös kolmen sosiaalisen median kanavan kautta (Facebook, Twitter ja Instagram)

Hanketta varten ei perustettu uusia verkkosivuja, sillä vyr.fi -sivusto on laajasti tunnettu viljelijöiden sekä muun vilja- ja öljykasvissektorin keskuudessa.

3 Lähteet

Arovuori ym. 2020. EU:n maatalouspolitiikkauudistuksen vaikutukset Suomessa. SUOMEN MAATALOUSTIETEELLISEN SEURAN TIEDOTE NO 37; Maataloustieteen Päivät 2020, Esitelmä- ja posteritiivistelmät.

European Commission. 2019. Key policy objectives of the future CAP. otettu 30.1.2020. https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/future-cap/key-policy-objectives-future-cap_en#briefs

Luke 2017a. Maatalous- ja puutarhayritysten rakenne (ennakko). 16.2.2017. [WWW-dokumentti]. http://stat.luke.fi/maatalous-ja-puutarhayritysten-rakenne-ennakko_fi

Luke, 2017b. Maa- ja puutarhatalouden työvoima 2016 (ennakko). 15.9.2017. [WWW-dokumentti]. http://stat.luke.fi/maa-ja-puutarhatalouden-tyvoima-2016-ennakko_fi

Luke. 2019a Käytössä oleva maatalousmaa 2019 (ennakko).18.6.2019. [WWW-dokumentti]. https://stat.luke.fi/k%C3%A4yt%C3%B6ss%C3%A4-oleva-maatalousmaa-2019-ennakko_fi

Luke. 2019b. Maatalouden kannattavuus 2018. 19.12.2019. [WWW-dokumentti]. https://stat.luke.fi/maatalouden-kannattavuus-2018_fi

Luke. 2019c. Sato ja viljasadon laatu 2019 (ennakko). 22.11.2019. [WWW-dokumentti]. https://stat.luke.fi/sato-ja-viljasadon-laatu-2019-ennakko_fi

Karhinen. 2019. Uusi alkua – Maatalous on myös tulevaisuuden elinkeino. MAA- JA METSÄTALOUSHALLITUKSEN JULKAISUJA 2019:3

Makery 2019. Katsaus kasviproteiinituotteiden markkinoihin Euroopassa. 18.10.2019. [WWW-dokumentti]. <https://www.luke.fi/scenoprot/wp-content/uploads/sites/5/2019/11/Makery-2019-Katsaus-kasviproteiinituotteiden-markkinoihin-Euroopassa.pdf>

Liite 1. Hankkeen julkaisut 1.4.2020-31.7.2022

Aihe	Julkaisuajankohta
1 Saksan luomuviljan hintatiedot	Kuukauden ensimmäinen Viljaviesti: 1 krt/ kk
2 Arvio luomuviljan tarjonnasta ja kysynnästä	15.3.2022
3 Viljamarkkinoiden koulutusmateriaalit	3.6.2021-30.6.2022
4 Viikoittaiset viljamarkkina-analyysit	2.3.2022-29.6.2022
5 Tuotantokustannuslaskuri	21.10.2021
6 Viljamarkkinapeli	27.5.2022
7 Syysöljyasvien huoneentaulu	25.10.2021
8 Öljyasviopas	1.7.2022
9 Valkuaiskasvitase	29.6.2022
Selvitys: Kotoisten palkokasvien käyttö	
10 elintarviketeollisuudessa sekä ruokapalveluissa	19.4.2021
Selvitys: Öljy- ja proteiinikasvimarkkina Itämeren	
11 alueella	9.12.2021
Selvitys: Öljy- ja proteiinikasvien tuotantoskenaariot	
12 Itämeren alueella	9.12.2021
Selvitys: Öljy ja proteiinikasvien jalostajia Itämeren	
13 alueella	9.12.2021
14 Hyvät edellytykset härkävavun viljelyyn	9.11.2021
15 Hyvät edellytykset herneen viljelyyn	3.11.2021
Luomuviljan ostohintatietotyökalu (esimerkki yhden	
16 paikan tiedoista)	1.11.2020
17 Luomuviljajwebinaarin tallenne	27.10.2020
18 Viljajwebinaari tallenne	17.2.2021
Webinaari Maan kasvukunto, pellon vesitalous ja	
19 täsmäviljely tallenne	17.11.2021
20 Viljelijäwebinaari tallenne	16.3.2022